

**SOSIAALISET ONGELMAT JA SOSIAALIPALVELUTYÖ –
KURSSIN KEHITTÄMINEN JOENSUUN AMMATTIOPISTON
LÄHIHOITAJAKOULUTUKSESSA**

Jari Kainulainen

**Opinnäytetyö
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Kainulainen, Jari	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 39	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Salainen ☐ saakka	
Työn nimi SOSIAALISET ONGELMAT JA SOSIAALIPALVELUTYÖ -KURSSIN KEHITTÄMINEN JOENSUUN AMMATTIOPISTON LÄHIHOITAJAKOULUTUKSESSA		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) VÄNSKÄ, Kirsti		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työn tavoitteena on tarkastella Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö -kurssin kehittämismahdollisuuksia Joensuun Ammattiopiston lähihoitajakoulutuksessa. Näkökulma aiheen käsittelyyn ja työn päämateriaali ovat peräisin opetusharjoittelusta, jonka suoritin Joensuun Ammattiopistossa samalla oppikurssilla syksyllä vuonna 2006.</p> <p>Kehittämishankkeen päämateriaalina ovat neljä ohjattua opetuskertaa, joilta kaikilta sain palautetta vertaisohjaajilta, opetusharjoittelua ohjanneelta opettajalta ja työn ohjaajalta. Työn käsittelyn taustana on ajatus lähihoitajan ammatissa tulevaisuudessa tarvittavasta osaamisesta ja kytkennöistä sosiaalisten ongelmien ja sosiaalipalvelutyön kurssin sisältöön.</p> <p>Opetuskerrat tulee suunnitella huolellisesti siten, että niissä toteutuisivat mahdollisimman hyvin vuorovaikutuksellisuus, kokemuksellisuus ja yhteisöllisyys. Erilaisia opetusmenetelmiä kannattaa varioida siten, että opiskelijat pääsevät tekemään mahdollisimman paljon itse opittavia asioita. Oppilaiden oma tiedon rakentaminen on tällaisessakin koulutuksessa päätavoite. Vuorovaikutuksellisuutta, kokemuksellisuutta ja yhteisöllisyyttä voidaan luoda alkeellisimmillaan postereiden tekemisellä, mutta tällainen työskentely on vasta lähtökohta. Kurssilla voi soveltaa menetelmiä aina tutkivasta oppimisesta sosiodraamaan saakka, mutta kaikkein tärkeintä on se, että oppilaat ovat varmasti ymmärtäneet tehtävien suorittamisen idean. Tämä etenkin silloin, kun käytetään moniportaisia tai monivaiheisia tehtäviä. Luentomaista opetustapa kannattaa käyttää mahdollisimman vähän, ja luennoinnin tulee olla ytimekästä. Kurssin toteuttamisessa kannattaa pitää mukana opintokäyntejä ja vierailuvia erityistoimipisteiden edustajia.</p> <p>Lähihoitajaopiskelijoille voidaan tällaisella opetuskurssilla antaa valmiuksia lähihoitajana toimimisen ammatillisiin haasteisiin, mutta on tärkeää valita kurssin sisällöstä painopistealueet ammatin osaamishaasteita mukaillen. Yhtä tärkeää on opettaa kurssin sisältöjä niin, että oppilaat pääsevät itse rakentamaan tietoa. Työ osoitti sen, että lähihoitajan osaamisvaatimukseen vastaaminen tällä kurssilla on haastava tehtävä. Kurssin oppilaat olivat nuoria opiskelijoita, joten oppilaiden opettamiseen eivät käy kaikki aikuisopiskelijoille sopivat opiskelumuodot. Kurssin sisältö on jo nykyisellään hyvä ja sen mukaan voidaan suunnitella erilliset opetuskerrat.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lähihoitaja-koulutus, sosiaalinen, sosiaaliset ongelmat, sosiaalipalvelutyö		
Muut tiedot Liitteet 1 – 3		

Author(s) Kainulainen, Jari	Type of Publication Development project report	
	Pages 39	Language Finnish
	Confidential Until ☐	
Title DEVELOPMENT OF "SOCIAL PROBLEMS AND SOCIAL SERVICE WORK" -COURSE IN PRACTICAL NURSE TRAINING AT JOENSUU VOCATIONAL ISTITUTE		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences		
Tutor(s) VÄNSKÄ, Kirsti		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of this assignment is to study the possibilities to develop "Social Problems and Social Work"-course in practical nurse training at Joensuu Vocational Institute. The viewpoint of this issue and the material for the assignment derive from teacher training that took place on the same course in Joensuu Vocational Institute in fall 2006.</p> <p>The main material for this development project are four guided teaching sessions of which I received feedback from peer tutors, the instructor of teacher training and the instructor of this project. The analysis of the material is based on the idea of the knowledge that practical nurses need in the future and on the connections to the content of the course.</p> <p>Interactivity, meaningful experiences and communality can be created on general level by making posters, but this kind of work is only a starting point. Methods that can be applied vary from investigative learning to sociodrama, but it is most important that the students have surely understood the idea of the assignments. this is essential especially when multifaceted or multi-phased assignments are used. The amount of lecturing should be minimized, and lecturing should be compact by nature. Study visits and visitors from special units are worth to be applied to the course.</p> <p>The study showed that responding to practical nurses' competence requirements on this course is challenging. The students taking the course are young and thus all the teaching methods aimed for adult students are not suitable. At present, the content of the course is good and accordingly separated teaching sessions can be planned.</p>		
Keywords Practical nurse education, social, social problems, social service work		
Miscellaneous Appendix 1 – 3		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Kehittämishankkeen tausta.....	5
1.2 Sosiaali- ja terveysala muutoksessa.....	7
1.3 Lähihoitajakoulutuksen tavoitteet.....	10
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET – MITÄ, MIKSI JA MITEN?.....	12
3 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN.....	16
3.1 Kurssin sisällön valinta ja arvioiminen.....	16
3.2 Oppimissisällöt ja oppilaiden motivointi.....	21
3.3 Vuorovaikutuksellisuus, kokemuksellisuus ja yhteisöllisyys lasten ja nuorten opetukses- sa.....	23
3.4 Opetuksen toteuttaminen.....	24
4 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN JA KEHIT- TÄMISEHDOTUKSET.....	28
LÄHTEET.....	33
LIITTEET.....	35

1 JOHDANTO

1.1 Kehittämishankkeen tausta

”Opetus ei ole pelkkää opetustekniikkaa tai oppilaiden itsenäistä opiskelua, vaan se on inhimillistä vuorovaikutusta ja kasvatusta, joka vaikuttaa koko ihmiseen. Pelottelulla, ankaralla kurilla tai rutiiniopetuksella opiskelumotivaatio voidaan tuhota. Hyvä opetus auttaa oppimaan ja antaa uskoa omiin kykyihin”. (Uusikylä & Atjonen 2005, 9.)

Kehittämishankkeeni käsittelee *Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö* -kurssin kehittämistä Joensuun Ammattiopiston¹ lähihoitajakoulutuksessa. Tämä aihe alkoi kiinnostaa minua jo siksi, koska opetusharjoitteluni koski tätä opintojaksoa. Tämä edellä mainitsemani peruste tehdä kehittämishanke tästä aiheesta on myös käytännöllinen. Sain mahdollisuuden perehtyä minulle kokonaan uudelta opetusosalta juuri tähän opetussisältöön, joka kuuluu lähihoitajakoulutuksessa *hoito- ja huolenpito* -opintokokonaisuuteen.

Kyseessä ei ole kehittämishanke sen tavallisessa merkityksessä, vaan eräänlainen ajatusmatka tällaisen kurssin toteuttamis- ja kehittämismahdollisuuksiin. Olen pohtinut sitä, onko kyseessä oman opetustyön kehittämistehtävä vai oppilaitoksen pedagoginen kehittämishanke? Kehittämishankkeen sisällön näkökulmasta kyse on pikemmin oman opetustyön kehittämisestä. Kurssin kehittäminen on sikäli harhaanjohtava ajatus, koska kurssissa ei ole mitään erityistä kehitettävää sen nykytilan perusteella. Tietysti kaikessa opetuksessa on myös kehitettävää, opetus ei ole koskaan täysin valmista. Minulla ei ole myöskään mitään virallista sopimusta tai kytkentää oppilaitoksen kanssa tämän opikurssin kehittämistä varten.

Halusin siis hyödyntää opetusharjoittelu-kokemuksiani kehittämishankkeessa. Minulle ei ollut aikaisempaa opettajakokemusta ja organisaatioita vailla olevana oikeastaan muita mielekkäitä kehittämishankkeen aiheita tarjolla. Toinen syy, joka sai minut valitsemaan juuri tällaisen kehittämishankkeen, oli se, että kurssin sisältö on minua itseäni kiinnostava jo oman sosiaalialan koulutustautani perusteella. Havaitsin sen jo varhain opetusharjoittelun aikana, etteivät oma kiinnostus ja tiedonhaku tästä aiheesta ole se asian ydin, vaan se, kuinka oppilaat saa kiinnostumaan aiheesta ja oppimaan kurssin opetussuunnitelman tavoitteiden mukaiset oppisisällöt. Opetuksen sisältökään (rakenne) ei ole niin tärkeä kuin se, miten opetetaan ja se kuinka oppilaat saadaan motivoitua oppi-

---

¹ Opiskelijat olivat kahta lukuun ottamatta nuoria, eli kursseilla voi olla myös aikuisopiskelijoita. Aikuisopiskelijoille on sitten myös oma linjansa.

maan. Opetussuunnitelmat antavat sinänsä hyvät lähtökohdat suunnitella kurssille sen toteutus käytännössä (Opetushallitus 2001).

Kehittämishankkeen aihe on minulle ajankohtainen, koska halusin päivittää jo vanhentuneita tietojani sosiaalipolitiikasta, sosiaalisista kysymyksistä (sosiaalisista ongelmista), hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista. Tällaiset sosiaaliset teemat ovat nykyään ajankohtaisia sellaisella kuormittavalla ja vaativalla alalla kuin mitä sosiaali- ja terveydenhuolto on. Sosiaalisten ongelmien kirjo on yhä moninaistunut, eivätkä ongelmat ole ainakaan yhtään vähentyneet, niistä vain ehkä puhutaan nykyään enemmän kuin vaikka muutama vuosikymmen sitten. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö kohtaa joka päivä näitä inhimillisen pahoinvoinnin ja sosiaalisten ongelmien seurauksia. Täten *sosiaalisen* tuominen lähihoitajakoulutukseen vaikkapa tällaisen oppikurssin välityksellä on välttämätöntä. Lähihoitajat kohtaavat työssään yhä useammin moniongelmaisia asiakkaita, *syrjäytyneitä* tai syrjäytymässä olevia ihmisiä. Lähihoitajaksi opiskeleminen on valmistumista ihmistyön ammattiin, joten elämän sosiaalisen ulottuvuuden, hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kysymysten täytyy näkyä etenkin tätä kehittämishanketta koskevassa opinkokonaisuudessa. Kyseessä on pyrkimys *sosiaalisen* näkökulman tuomisesta varsin terveydenhuoltopainotteiseen koulutukseen osana opiskelijoiden ammatillista kasvua.

Organisaation näkökulmasta aiheen ajankohtaisuus on perusteltu, koska tällainen oppisisältö on perustavanlaatuinen, eräänlainen hoitotyön sosiaalisen runkokurssi. Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö kurssi on vaativa toteuttaa, koska se on sisällöltään laaja ja pirstaleinen (eri aiheet, suuret ja pienet, yksilötasoiset vs. yhteiskuntasoiset sekoittuvat ja menevät päällekkäin). Kurssilla käsitellään laajoja hyvinvointiteoreettisia asioita, mutta myös toisaalta esimerkiksi perheväkivaltaa, riippuvuuksia, työllisyysasioita tai kriminaalihuoltoa.

Tällaisella oppikurssilla yleinen voi helposti sekoittua yksityiseen. Kurssin laajat yhteiskunnalliset teemat voivat sekoittua yksilöllisiin ongelmiin, joissa on kuitenkin paljon ryhmiä koskevia asioita jne. Kurssin pääjako: yksilö-, yhteisö, ja yhteiskuntatasoon on tuotettu oppilaille sinänsä onnistuneesti. Tällainen kurssi ei kuulune ainakaan lähtökohtaisesti oppilaiden näkökulmasta niihin kaikkein kiinnostavimpiin. Tämä johtaa kysymyksiin oppilaiden motivoinnin, opetuksen ja oppimisen mielekkäistä tavoista. Kurssin oppisisältö on lähtökohtaisesti ehkä niitä kaikkein teoreettisimpia ja

sosiaalisten oppisisältöjensä vuoksi kaikkein vieraimpia kursseja näille oppilaille. Tätä neljättä kohtaa koskevat myös oppilaiden motivoituvuudet, niin kuin kohtaa kolme.

Sosiaalisten ongelmien ja sosiaalipalvelutyö -kurssin on tuotettava oppilaille sosiaalinen näkökulma hoitotyön ammatillisiin käytäntöihin, mikä on osa asiakkaan hyvinvoinnin, tarpeiden ja vaatimusten ymmärtämistä käytännön hoitotyössä. Kurssin tavoitteet lähtevät hyvinvoinnin ja sosiaalisten ongelmien ymmärtämisestä ja niitä koskevan olennaisen sisällön tuomisesta käytännön sosiaalipalvelutyöhön. Tämä edellinen vastaa lähinnä kysymykseen siitä, mitä opetuksella tavoitellaan. Kurssin sisältö ei ole, eikä saa olla, mikään itsetarkoitus, vaan kurssi on suunniteltava tavoitteellisesti, jotta opiskelijat ymmärtävät hyvinvoinnin, sosiaalisten ongelmien ja niiden kytkentöjä koskevia kysymyksiä osana hoitotyön arkea.

1.2 Sosiaali- ja terveysala muutoksessa

Sosiaali- ja terveysala on hyvinvointipalvelujen tuottajan ja toteuttajan tehtävänsä vuoksi ehkä keskeisin hyvinvointivaltion toimiala. (Anttonen & Sipilä 2000). Täten sosiaali- ja terveysalan koulutuksen kehittäminen on jatkuvan mielenkiinnon kohteena. Sosiaali- ja terveyspalvelut ovatkin suomalaisessa yhteiskunnassa valtava ”mylly”, jossa tuotetaan kansalaisille heidän elämänkaaren eri vaiheissa ja tarpeissa tarvitsemiaan hyvinvointipalveluja. Yksityisten hyvinvointipalvelujen toteuttajien määrä on lisääntynyt, mutta yhtälailla niiden palveluksessa toimivat tarvitsevat samoja taitoja kuin julkisissa palveluissa toimivat. Myllärisen & Tastin (2001, 136 – 137) mukaan ammatillinen osaaminen on uudistumassa, jota luonnehtivat seuraavat seikat²:

- Entistä laajempi yleissivistys, jotta tarvittavat tiedot ja taidot löytyvät
- Sosiaaliset taidot verkostotyötä varten
- Kyky kokonaisuuksien hallitsemiseen
- Kyky itsekriittiseen, asiakaslähtöiseen työhön
- Profiloituminen erityistaitoja vaativaan työhön erityisryhmien kanssa
- Dialogisen asiantuntijuuden taidot (asiakas asiantuntijana)
- Työelämän ja koulutuksen yhteinen kehitystyö
- Yksilöiden ja yhteisöjen itseavun tukemisen taidot (”Sosiaalipedagogiset taidot”)
- Palvelutarjonnan suunnittelu tarpeita vastaavaksi

² Kirjoittaja on viitannut Myllärisen & Tastin (2001) tekstiin suhteellisen vapaasti.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteiden näkökulmasta edellisistä ovat oppilaille tärkeimpiä ainakin sosiaaliset taidot, kyky itsekriittiseen asiakaslähtöiseen työhön, profiloituminen erityistaitoja vaativaan työhön erityisryhmien kanssa ja dialogisen asiantuntijuuden taidot. Myllärinen & Tast (2001) kirjoittavat sosiaalipedagogisen orientaation mahdollisuuksista ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa. Tämä voisi olla eräs mahdollinen lähestymistapa kehittää yleensäkin sosiaalialan koulutusta, mutta tämän näkökulman pohtiminen ei kuulu tähän työhön.

Sosiaali- ja terveysalan ammatillisessa työstä on erotettavissa kaksi vastakkaista kehitystrendiä. Yhtäältä pyritään entistä laaja-alaisempaan ja kokonaisvaltaisempaan ammatilliseen käytäntöön ja toisaalta erityisosaamisen vahvistamiseen ja tiettyjen erityistehtävien korkeatasoiseen osaamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa yhdistävät työn perustana olevat arvot, joista työn yleiset päämäärät nousevat. Työ perustuu ammatilliseen moraaliin ja eettiseen ohjeistoon. Ammattia varten on olemassa teoreettis-kokemusperäinen tietopääoma. Osaaminen on taitoa käyttää työmenetelmiä ammatin arvojen ja etiikan mukaisesti. Työ on ihmissuhdetyötä, jossa korostuvat inhimillinen vuorovaikutus ja vuorovaikutustaidot. Ammattipätevyysvaatimukset ovat samat koko maassa ja ne on sovitettu yhteen EU-maiden säädösten kesken. (Lehto, Kananoja, Kokko & Taipale 2001, 217.)

Megatrendeiksi kutsutaan tulevaisuuden kehityksen päälinjoja. Suomen tulevaisuuden megatrendejä on tyypitelty mm. arvovaltaisessa ja laaja-alaisessa vuoden 2000 avainklusteriprojektissa, jossa oli mukana mm. tulevaisuuden tutkijoita. Megatrendeiksi (kymmenen vuoden aikana Suomen tulevaisuuteen vaikuttavia päälinjoja) olivat seuraavat: 1) globaali integraatio, 2) osaaminen työn muovajana, 3) ympäristötietoisuus, 4) teknologian muutosvoimat, 5) palveluyhteiskunnan murros ja 6) väestön ikääntyminen. (Hernesniemi 2000; <http://www.mol.fi/>.)

Edellä mainituista megatrendeistä sosiaali- ja terveysalan koulutusta koskevat oikeastaan kaikki (vrt. Opetushallitus 2001: Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet; Liite 1). Globaalin integraation, ympäristötietoisuuden ja teknologian vaatimukset ovat eritasoisia asioita kuin edellä mainitut osaamisen, palveluyhteiskunnan ja väestön ikääntymisen aiheuttamat kysymykset. Käytännön koulutuksessa pitää vastata eritoten osaamisen, palveluyhteiskunnan ja väestön ikääntymisen kysymyksiin, sillä ne koskevat konkreettisimmin ihmisten hyvinvointia ja hoitotyötä sekä sen vaatimuksia.

Suomalainen sosiaalipolitiikka on kehittynyt pitkän tien köyhäinhoidosta asiakaslähtöisyyteen. Vaikka asiakaslähtöisyys työn periaatteena on eritasoinen asia kuin ”yhteiskunnallinen palvelumalli”, niin asiakaslähtöisyyden tavoite kertoo paljon siitä, mistä sosiaali- ja terveydenhuollon osaamisvaatimuksissa on nykyään kyse. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 23.)

Käytännön hoitotyön näkökulmasta ikääntyneiden hoivapalvelujen lisääntymisen tarve on keskeinen ja konkreettinen asia, johon koulutuksessa tulee varautua (Vaarama, Voutilainen & Kauppinen 2005, 36 – 59). Ikääntyneiden hoivapalvelujen tarve nousee esiin siis sekä megatrenditasolta että käytännön tasolta ajateltaessa todennäköistä tulevaisuutta ikärakenteen muutoksen aiheuttamien vaatimusten näkökulmasta. Konkreettiset ja varmasti ennakoitavat tulevaisuuden osaamistarpeet liittyvät voimakkaaseen väestön ikääntymiseen (ikärakenteen muutokseen). Tämä aiheuttaa ensinnäkin uhkaa osaamisen katoamisesta työelämässä ja toiseksi hoivapalvelujen tarpeen voimakkaan lisääntymisen. (Metsämuuronen 2000.)

Vaikka ikääntyneiden hoivapalvelujen lisääntynyt tarve ilmenee selvästi sosiaali- ja terveystalouden tulevaisuutta käsittelevissä strategioissa, ei pidä unohtaa esimerkiksi päihdepalvelujen tarvetta, joka ongelmaa kohtaan tunnettujen yhteiskunnallisten asenteiden vuoksi jää helposti piiloon (Nuorvala & Metso 2005). Päihdepalvelujen tarvitsijat ovat usein juuri niitä syrjäytyneitä ihmisiä, joiden näkökulmaan tällaisella sosiaalisten ongelmien ja sosiaalipalvelutyön kurssilla pitäisi perehtyä (Kainulainen, Haapola & Soine-Rajanummi 2005).

Sosiaali- ja terveystaloudella tarvittavan osaamisen vaatimukset ovat muuttumassa, ennen kuin tilanteeseen on ehditty kunnolla reagoida. Jari Metsämuurosen (2000) mukaan tärkeintä perusosaamista sosiaali- ja terveystaloudella ovat tulevaisuudessa seuraavat: 1) Äänettömien ja pehmeiden taitojen hallinta, 2) ihmisen kohtaamisen osaaminen, 3) arvo-osaaminen ja eettinen osaaminen sekä 4) oman persoonan käytön osaaminen. Metsämuurosen laajasta osaamistarveselvityksestä (Potentiaalinen tulevaisuuden osaaminen, aito tulevaisuuden osaaminen ja perusosaaminen) valikoituivat perusosaamiseen juuri kehitettävän kurssin näkökulmasta keskeiset osaamistarpeet. Aitoon tulevaisuuden osaamiseen kuuluivat teknologinen osaaminen, kansainvälisyysosaaminen ja yrittäjyysosaaminen. Potentiaalinen tulevaisuuden osaaminen ei eronnut juurikaan muodoiltaan nykyisestä. (Metsämuuronen 2000.)

Sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden osaamisen haasteet liittyvät ensinnäkin yhteiskunnalliseen muutokseen, toiseksi näiden muutosten asettamiin vaatimuksiin työntekijöiden asiantuntijuudelle ja kolmanneksi oman asiantuntijuuden määrittelyyn, jotta työssä osataan kohdata postmodernin yhteiskunnan haasteet ja uudet sosiaaliset ongelmat. Ulla Mutkan (1998) mukaan nämä haasteet koskevat sosiaalityötä, mutta niitä voi tarkastella yhtä hyvin myös sosiaali- ja terveysalan kontekstissa. Näistä vaatimuksista on ehkä tärkein lähihoitajan ammatillisuuden näkökulmasta yhteiskunnallisen muutoksen ja täten muuttuvien sosiaalisten ongelmien aiheuttamiin vaatimuksiin varautuminen sosiaalipalvelutyössä. (Mutka 1998.)

1.3 Lähihoitajakoulutuksen tavoitteet

Joensuun Ammattiopistossa palveluissa suoritettava lähihoitajan ammattikoulutus kuuluu sosiaalialan perustutkintoihin. Seuraavassa tarkastelen tärkeimpiä koulutuksen tavoitteita, jotka on ilmaistu opetushallituksen (2001) sosiaali- ja terveysalan perustutkintojen perusteissa asettamista tavoitteista. Kaikkein keskeisimmiksi arvioimani kohdat olen tummentanut.

”Sosiaali- ja terveysalan työ on työtä ihmisten kanssa ja heitä varten. Tutkinnon suorittaneella tulee olla hyvät ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot, neuvottelutaidot, kyky toimia tiimeissä ja projekteissa, kielitaitoa sekä vankka osaaminen sosiaali- ja terveysalan hoito-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä. Hänellä on oltava kyky tukea erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten voimavaroja ja toimintakykyä heidän omista lähtökohdistaan ja osattava ottaa huomioon heidän kulttuuri- ja arvomaailmansa. Hänen on hallittava alan arvo-osaaminen, ammattietiikka, suvaitsevuus ja ongelmanratkaisutaito käytännön kasvatus-, hoito- ja huolenpitotaitojen ohella”. (Opetushallitus 2001.)

Edellä olevasta tekstistä huomio kiinnittyy useaan kohtaan. Kyseessä on ihmistyö, jossa tarvitaan hyviä ihmissuhde ja vuorovaikutustaitoja. Lähihoitajan tulee osata toimia erilaisten asiakkaiden parissa ja kohdata asiakas moniulotteisesti heidän taustastaan lähtien. Eettiset kysymykset³ eivät kuulu tälle kurssille, vaan niitä lähinnä vain sivutaan. Lähihoitajan osaaminen syntyy hoito-, huolenpito- ja kasvatustehtävien vankasta osaamisesta. Opetushallituksen sosiaali- ja terveysalan perustutkinnoille asettamat tavoitteet ovat mielestäni onnistuneita ja ne vastaavat kattavasti tällaisen ihmistyön ammatin nykyisiin vaatimuksiin ja yhteiskunnan muutokseen.

³ Eettisistä kysymyksistä näille opiskelijoille on oma kurssinsa, mutta niitä sivutaan tälläkin sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö -kurssilla. Tämä eettisten kysymysten sivuaminen on ollut vähän ongelma, kun aihe vaikuttaa kuuluvan tämän kurssin sisältöön ja siitä on materiaaliakin kurssin oppikirjassa ja muutenkin.

”Tutkinnon suorittaneen tulee omata ymmärrys ihmisen, hänen sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä ja yhteiskunnan välisistä yhteyksistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Lisäksi hänen on osattava ottaa huomioon valinnoissaan ja toimintatavoissaan myös ympäristö- ja kustannusvaikutukset. Hänen on osattava työskennellä mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittaen sosiaali- ja terveysalan toimintayksiköiden laatu- ja järjestelmien mukaisesti ja edistää työpaikalla työturvallisuutta. Tutkinnon suorittaneen tulee osata tehdä rakentavaa yhteistyötä eri ammattiryhmien kesken sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hän on osattava työskennellä sekä itsenäisesti että moniammatillisen ryhmän jäsenenä ja tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat. Hänellä tulee olla hyvät oppimistaidot ja oman ammattitaidon ja työn kehittämistä edistävät elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaan, jotta hän pystyy vastaamaan työn jatkuvasti muuttuviin ja uudistuviin haasteisiin. Hänen on osattava arvostaa omaa ammattiaan ja olla halukas kehittämään itseään ja työtään asiakaskeskeisesti ja palveluhenkisesti toiminnan laatua parantaen. Ala kansainvälistyy ja suomalaisessa hoito- ja huolenpitytyössä korostuu monikulttuurisuus”. (Opetushallitus 2001.)

Edellä kuvatut tavoitteet ymmärryksestä asiakkaan sosiaalisen ja fyysisen ympäristön ja yhteiskunnan yhteyksistä ovat selvää kieltä kurssin ydintavoitteista. Tämä tavoite oli selvästi nähtävissä kurssin ”vanhassa” sisällössä⁴, josta se nousi luontevasti mukaan opetukseen. Tavoite yhteistyötaitojen oppimisesta kuuluu nykypäivän moniammatillisen työn kuvaan. Uutta tässä on oman asiantuntijuuden korostuminen ja myös valmius osaamisen rajojen tunnustamiseen. Alan kansainvälistyminen kuuluu nykypäivän haasteisiin ja monikulttuurisuus on paljon muutakin kuin elämistä omien, perinteisten etnisten ryhmien kanssa. (Ks. Paananen (toim.) 2005.)

”Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneelta vaaditaan valmiuksia huolehtia omasta työkyvystä ja jaksamisesta. Hän on osattava perustella toimintansa ja tekemänsä ratkaisut ja osattava hakea tarvittaessa ohjausta ratkaisujen tekoon. Kaikilta sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneilta vaaditaan osaamista eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kasvun ja kehityksen tukemiseen ja ohjaamiseen, hoitoon ja huolenpitoon sekä heidän kuntoutumisensa tukemiseen. Alan laaja-alaiseen perusosaamiseen kuuluvat suunnitelmallisen työprosessin hallinta ja yrittäjyyden perusvalmiudet. Laaja-alaisuus luo edellytykset työllistyä erilaisiin tehtäviin sosiaali- ja terveysalalla sekä joustavalle liikkumiselle sosiaali- ja terveydenhuollon työtehtävistä ja -yksiköstä toiseen. Alalla työskentelevien tulee tuntea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja noudattaa toiminnassaan alaa koskevia säädöksiä ja ammattietikkaa”. (Opetushallitus 2001.)

Lähihoitajan osaaminen liittyy vahvasti luonteeltaan moninaisten (myös moniongelmaisten) asiakkuuksien kanssa työskentelyyn. Lähihoitajan tulee voida hoitaa laidasta laitaan vaihtelevia asiakkaita ongelmien ja sairauksien heittä heidän erilaisissa elämäntilanteissaan tukien. Lähihoitajan ammatin vaatimukset ovat kovat ja peruskoulutus on ehkä tärkein keino antaa valmiuksia niiden kohtaamiseen käytännössä.

⁴ Viitataan tässä omiin muistikuviani kurssin sisällön suunnittelun onnistuneesta pohjatyöstä aikaisempina vuosina.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET – MITÄ, MIKSI JA MITEN?

Kehittämishanke lähtee opetusharjoitteluani varten laatimastani ja kokoamastani kurssirungosta, jotka perustuivat opetussuunnitelmaan ja opettajan tuntiluonnoksiin (Liitteet 1 – 3). Kurssista on olemassa myös kaksi opettajamappia. Kurssin varsinaiseen sisältöön ei ole syytä puuttua, vaan tarkastella sitä kriittisesti suhteessa opetusmetodeihin nimenomaan kurssin erityyppisten materiaalisältöjen näkökulmasta. Nämä materiaalisällöt jaan tässä yhteydessä seuraavasti: 1) Faktatieto (opettajan esittämä (luennoima) aines), 2) oppilaiden oma tiedonhaku, oppimistehtävät, tentit 3) opintokäynnit. Kohta 1 vaatii opettajalta olennaisen tiedon löytämisestä ja taitoa esittää se oppilaille. Toisessa kohdassa opettajan on kyettävä ohjeistamaan tehtävät mielekkäästi ja käyttämään niihin sopivia opetusmetodeja. Opintokäynteihin liittyy paljon käytännön työtä, mutta myös niiden mielekkyyden, opetukseen sopivuuden pohdintaa.

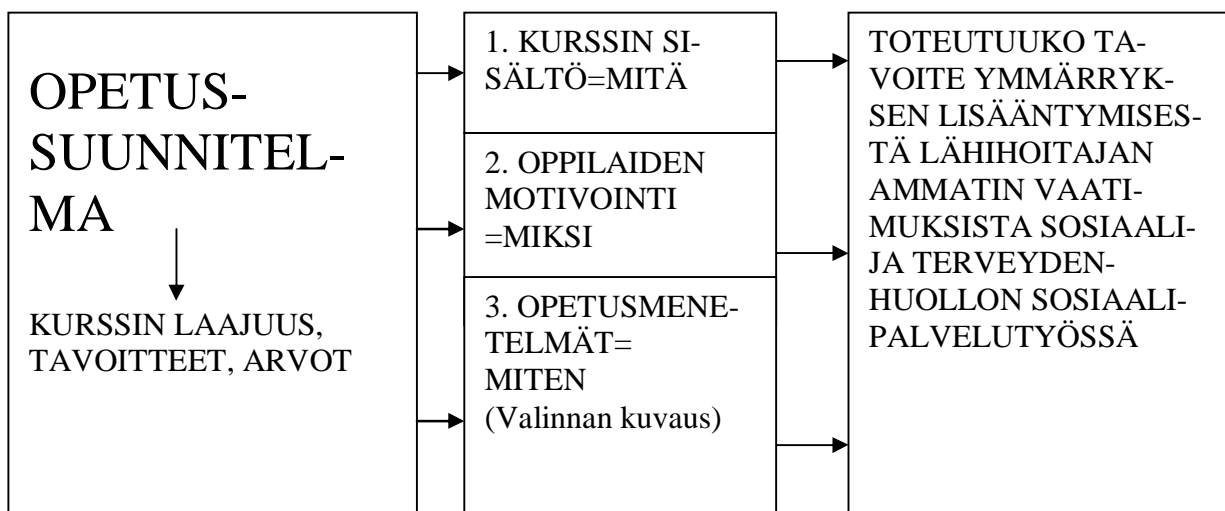
Oppilaat valmistuvat aikanaan lähihoitajiksi ja täten kurssin täytyy palvella viime kädessä tulevien lähihoitajien ammatillista kehittymistä ja ammattitaitoa. Käytännössä tämä tarkoittaa oman näitä oppilaita mahdollisimman hyvin palvelevan oppimiskäsityksen tuomista käytännön opetukseen. Opetusharjoittelussa havaitsin sen, kuinka omat odotukseni tietynlaisesti oppimisesta eivät toteutuneet. Tämä tuli ilmi siten, että oletin oppilaille olevan huomattavasti enemmän valmiuksia tuottaa moniulotteisia vastauksia vaikkapa sosiaalihuollon periaatteista. Tulokset jäivät laihoiksi, vaikka olin yrittänyt varautua kysymysten laadinnassa ja opetuksessa tähän asiaan. Tämä tosin on vain aika merkityksetön yksityiskohta tällaisen kehittämishankkeen yhteydessä.

Kurssin (Ks. kuvio 1) kehittämisen tausta on siinä, että kuinka opetetaan niin, että tiedetään mitä opetetaan, miten ja miksi opetetaan. Kaikkein tärkein näistä em. kysymyksistä lienee miten - kysymys. Taustalla on pidettävä kiinni opetussuunnitelman sisällöstä ja arvoista, mutta saatava opetus konkreettiseksi ja motivoivaksi. Oppilaiden erityisyys tai erilaisuus erilaisina oppijina (persoonina) on huomioitava sikäli kuin se on koko ryhmän näkökulmasta mahdollista. Kyse on viime kädessä tällaiselle oppilasryhmälle soveltuvien opetusmenetelmien löytämisestä. Perimmäisenä tavoitteena on saada kurssin kautta oppilaille välittymään mahdollisuuksia ammatillisuuden idean oivaltamiseen. Ammatillisuuden aineiden välittyminen on tarkoitus tuottaa mahdollisimman paljon sosiaalisesta kontekstista lähtien tässä varsin terveydenhuoltopainotteisessa koulutuksessa. Miten -

kysymys on tärkeä myös yleisen oppimiskäsityksen näkökulmasta, eli siitä, kuinka tällaiset oppilaat voisivat oppia kurssin aineiston kaikkein parhaiten.

Kysymys siitä, mitä opetetaan, kytkeytyy tietysti siihen, mikä on kurssin sisältö opetussuunnitelman antamissa raameissa. Tässä kysymyksessä lähestytään ammatillisuuden kysymyksiä sikäli että on tärkeää tehdä valintoja sosiaalisen ja terveydenhuollon painotuksista. Kun terveydenhuollolliset kysymykset ovat kuitenkin pääosassa useimmilla muilla oppilaiden kursseilla, niin nyt on kysymys siitä, kuinka sosiaalinen ”tuodaan” oppilaille terveydenhuollollisen kontekstin sisälle. Tietenkin niin, että oppilaat saavat itse oppia ja oivaltaa sosiaalisen kontekstin näkökulmia terveydenhuollon ammatissa toimimisen käytäntöihin.

Miksi -kysymykset läpäisevät ainakin oppilaiden motivoimisen. Oppilaiden olisi sisäistettävä kurssin oppisisältöjen tärkeys oman ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. Kokevatko oppilaat, että kurssista on käytännön hyötyä ammatissa toimimisessa. Opettajan näkökulmasta on kyse oppisisältöjen painotuksista, eli siitä, mitä kurssin sisällöstä painotetaan opetuksessa. Kurssin sisällön (mahdollisuuksien) laajuus edellyttää joka tapauksessa opetettavan tai opittavan aineksen karsintaa. Opetuksessa olisi tärkeää painottaa oppilaita kiinnostavia sisältöjä, mutta niin, että opetussuunnitelman tavoitteet ja arvot eivät siitä kärsi.

KUVIO 1. Kehittämishankkeen tavoitteet.

Tarkastelen tällaisen kurssin toteuttamista ja sisältöä, kun oppilaat ovat pääasiassa nuoria (16 – 18-vuotiaita) opiskelijoita. Oppilaiden ikä aiheuttaa siis omat erityisvaatimuksensa kurssin kehittämiseksi. Kurssin suunnittelussa voi pohtia myös nuorille ja aikuisopiskelijoille sopivien opiskelumuu-
tojen ja -tapojen eroa.

Tämän kurssin sisältö on opetussuunnitelman mukainen, joten sen ydinsisältöön ei voida puuttua. Täten ydinkysymys on se, miten kurssin sisältöä voidaan opettaa parhaiten huomioiden oppilaiden iän ja terveydenhuollon alan koulutuksen laajan kontekstin? Kehittämiseen kuuluu sekä teknisiä kysymyksiä, kuten kurssin ajankohdan huomiointi oppilaiden opintokurssien joukossa, sekä opetusmetodien mielekkyys. Kuinka oppilaat saadaan siis motivoitua oppimaan terveydenhuollon sosiaalisia kysymyksiä, jotka ovat myös tarpeellisia lähihoitajan työssä. Käsitelmäni mukaan opetusmenetelmä ei sinänsä ratkaise mitään, vaan se että oppilaat motivoituvat oppimaan, sisäistämään asioita. Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin sanoa, että konstruktivistinen oppimismetodi tai tutkiva oppimismetodi tuottavat jo lähtökohdiltaan mielekkään oppimiskontekstin oppilaille.

Eräs seikka tällaisen kurssin pitämisessä on se, kuinka se saadaan mielekkääksi osaksi hallitsevaa terveydenhuoltopainotteista kontekstia? Sosiaalihuolto ja terveydenhuolto ovat yhteiskunnallisesti monin tavoin lähellä toisiaan ja ne toimivat usein samassa fyysisessä ympäristössä. Sosiaali- ja terveydenhuolto ovat yhtäältä erottamattomia, mutta toisaalta niissä molemmissa tarvitaan myös omia erityisiä näkökulmia. Tällainen näkökulma on juuri ”sosiaalisuus”. Näitä palvelumuotoja yhdistää tietysti hallinto, mutta myös asiakastyö, ja nämä menevät osittain limittäin. Samoin lainsäädännössä on paljon yhteisiä alueita, asiakastyöstä puhumattakaan.

Yhteiskunta muuttuu koko ajan kovaa tahtia, samoin sosiaaliset ongelmat. Vaikka sosiaalisiin ongelmiin pyritään vaikuttamaan yhteiskunnassa ja yhteiskunnallisesti paljon, niin ei kai koskaan voida puhua haasteiden loppumisesta – pikemminkin päinvastoin. Selvää on, että suomalaisessa hyvinvointimallissa pyritään auttamaan sosiaalisista ongelmista kärsiviä edelleen etupäässä yhteiskunnan keinoin. Terveydenhuoltohenkilöstö työskentelee paljolti julkisissa palveluissa ja joutuu täten tekemisiin näiden ongelmien kanssa päivittäin. Toisaalta ei sosiaalisista ongelmista päästä mihinkään yhä kasvavissa yksityisissä palveluissakaan. Esimerkiksi yksityisissä päihdehuollon hoitopaikoissa tarvitaan asiantuntemusta hoitaa vaikeista päihdeongelmista kärsiviä asiakkaita, ei vain ”säilyttää” heitä talossa jonkin aikaa.

Kurssin avainsanoja ovat sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö. Oppilaille tulisi tehdä selkoa heitä työssään koskettavista sosiaalisista ongelmista siten, että he kokisivat ne konkreettisesti tutuiksi. Tässä täytyisi saada tuettua oppilaiden arkitietoa ja jalostaa sitä kohti syvempää ymmärrystä liittäen tämä kaikki vielä ammatilliseen osaamiseen. Kehittämishankkeen tavoite voidaan johtaa edellä kerrotusta.

Kehittämishankkeen tavoite: Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö -kurssin kehittäminen siten, että sen sisältö ja opetuksen toteuttaminen antavat oppilaille valmiuksia kohdata sosiaalipalvelutyön nykypäivän vaatimuksia lähihoitajan ammatissa

Kehittämishankkeen alakysymykset ovat seuraavat: 1) Mitä opetetaan = kurssin sisältö, 2) Miten opetetaan = opetusmenetelmät, 3) Miten oppilaita kyetään motivoimaan oppimaan kurssin sisällöt.

Tähän tarkoitukseen tarvitaan siis ensinnäkin kurssin sisältöjen purkamista osiin ja siihen liittyvien opetuksen painopistealueiden ja opetusmetodien valintaa. Annettava opetus on nähtävä yhtäältä sosiaalisten ongelmien yhteiskunnallisessa kontekstissa (mitä sosiaaliset ongelmat ovat?) ja toisaalta lähihoitajan ammatillisessa kontekstissa (kuinka lähihoitaja joutuu työssään kosketuksiin sosiaalisten ongelmien kanssa). Tarvitaan siis tietoa siitä, kuinka tällainen tavoitteiden mukainen oppisisältö siirretään oppilaille siten, että he motivoituvat oppimaan ja oppivat nämä asiat osaksi ammatillisuutta. Sosiaalipalvelutyö on korostuneesti ammatillisen henkilöstön suorittamaa työtä, joten tämä ammatillisuus pitää saada kohtaamaan sosiaalisten ongelmien aiheuttamat haasteet käytännön työssä lähtien ehkä yksilötasolta, mutta myös yhteisö ja yhteiskuntatasot mukaan lukien.

3 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Kurssin sisällön valinta ja arvioiminen

Kurssin opinto- ja aihekokonaisuuden sisällölliset tavoitteet sisältyvät kolmen suuren asiakokonaisuuden käsittelyyn: 1) Hyvinvointi, 2) Sosiaaliset ongelmat ja 3) Sosiaalipalvelutyö. Käytännössä näistä kokonaisuuksista haetaan, johdetaan ja muokataan opetuksen sisältö. Nämä kokonaisuudet ovat peräisin kurssi- suunnitelmasta vuodelta 2002. Alla olevissa kahdessa, osittain täydentämästäni ja muokkaamastani jaottelusta, voidaan nähdä näille kolmelle aihekokonaisuudelle annettua sisällöllistä pohdintaa.

Kansalaisten hyvinvointi ja sosiaalinen turvallisuus nähdään yleisesti sosiaalipolitiikan ja täten myös sosiaalipalvelutyön tavoitteena (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001). Terveystieteiden huolto on osa toteutettavaa hyvinvointipolitiikkaa (Lehto, Kananoja, Kokko & Taipale 2001, 33). Elämme suomalaisessa hyvinvointivaltiossa, jossa hoivapalvelut ovat jopa sen keskeisin määre. (Anttonen & Sipilä 2000.)

Sosiaalinen ongelma voidaan määritellä yhteisössä tai jossain yhteisön osissa mm. ei toivotuksi sosiaalisiksi olosuhteiksi, johon sisältyy selvä, piilevä tai potentiaalinen uhka (Jamrozik & Nocella 1998). Sosiaaliset ongelmat voidaan määritellä: 1) yhteiskunnassa vallitsevien käsitysten 2) yhteiskunnan jäsenille haitallisten olosuhteiden avulla (Sipilä 1979). Edelliset sosiaalisten ongelmien määritelmät voivat vaikuttaa osin kaukaa haetuilta, mutta niistä on luettavissa käsitys sosiaalisten ongelmien synnyn yleisestä taustasta. Anglosaksisessa perinteessä sosiaaliset ongelmia on jo pitkään kategorisoitu ja niihin on sisällytetty ongelmia ikäsyrynnästä sukupuolten syrjäytymykseen lapsiin kohdistuvasta väkivallasta perheväkivaltaan jne. Sosiaalisille ongelmille on annettu näissä kuvauksissa varsin kategorinen ja ”diagnosoiva” luonne. Sosiaalisten ongelmia kuvataan yksilöiden ongelmina, jotka ovat vahvasti yhteiskunnallisia (Bourne & Lewin 1999). Sosiaalisten ongelmien päänimikkeet voidaan edelleen nähdä köyhyytenä, avuttomuutena ja poikkeavuutena. Näistä kaikista sosiaalisten ongelmien tyypeistä kärsiviä asiakkaita ovat usein juuri moniongelmaiset, vaativat asiakkaat.

Sosiaalipalvelutyön määrittely on tietysti keskeinen kurssin toteuttamisen näkökulmasta. Oppilaiden on hyvä ymmärtää sosiaalipalvelutyö hyvinvoinnin tuottajana hyvinvointivaltion kontekstissa. Sosiaalipalvelutyöllä on oma etiikkansa, omat periaatteensa, jotka lähihoitajan työssä on hyvä sisäistää. Eettisiä kysymyksiä tosin vain sivutaan, koska niitä varten on oma kurssinsa. Sosiaalipalvelutyön kytkennät sosiaaliturvaan ovat olennaisia, ja tässä tarkoituksessa kurssin kirja sisältää hyvää lähdemateriaalia (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001). *Lähestymistavassa 1* on hyvää sosiaaliturvan yhdistämisen asiakkaiden elämänvaiheeseen tai kohderyhmään lähtemällä erilaisista ongelmista ja niihin vastaavasta toimintajärjestelmästä.

Lähestymistapa 1

1) Hyvinvointi

Hyvinvoinnin käsite (subjektiivinen ja objektiivinen hyvinvointi/elämänlaatu)

Hyvinvointiteoriat (resurssiteoria ja tarveteoriat)

Hyvinvointivaltion (valtion) rooli kansalaisten hyvinvoinnin tuottamisessa

Elämäntapa ja elämänhallinta

2) Sosiaaliset ongelmat

Mitä sosiaaliset ongelmat ovat?

Sosiaaliset ongelmat hyvinvoinnin negaationa, hyvinvoinnin vajeena

Huono-osaisuus ja syrjäytyminen sosiaalisten ongelmien ilmauksena

Sosiaalisten ongelmien päänimikkeet (Jorma Sipilä 1979) (Vain viitteellisesti esitettyinä)

- Köyhyys
- Avuttomuus
- Poikkeavuus

3) Sosiaalipalvelutyö

Sosiaalipalvelutyön määritelmä

Kuka ja missä sosiaalipalvelutyötä tekee sekä mitä sosiaalipalvelutyöllä tavoitellaan?

Sosiaalialan toimintaperiaatteet (etiikka) ja asiakastyö

Sosiaaliturva ja sosiaalipalvelutyö

- Opiskelijat ja opintotuki
- Työttömyys
- Asumistuki ja toimeentulotuki
- Maahanmuuttajat
- Sairaus ja vammaisuus
- Päihdehuollon palvelujärjestelmä
- Vanhuus

Toinen lähestymistapa kurssin sisältöön on katsoa opetussuunnitelmasta sen osittain yksilöidympää, konkreettista sisältöä. Lähestymistavassa 2. on paljon samat ainekset kuin 1., mutta jotkin painotukset ovat erilaisia. Hyvinvointi vs. pahoinvointi -teema on sikäli hyvä, että siinä on mukana kontrasti, mutta muuten aiheet ovat liian laajoja ja vieraita tällaisille opiskelijoille.

Sosiaalisten ongelmien käsittelyssä on hyvä kolmijako, jonka on oltava välttämättä mukana kurssin sisällössä ja kuljettava läpi kurssin teemojen. Sosiaalisten ongelmien ilmenemismuodot ovat keskeisiä ja esimerkiksi perheväkivallan kysymyksiin perehtyminen kuuluu ehdottomasti tällaisen kurssin sisältöön.

Sosiaalipalvelutyöstä lähestymistavassa 2. on laaja sisältö ja sen tulisi toteutua tällaisen kurssin sisällössä omana kokonaisuutenaan. Sosiaalipalvelutyö käsittää toimintaperiaatteet, työmenetelmät, erilaiset työn kohderyhmät ja elämäntilanteet ja työn tavoitteet. Sosiaalipalvelutyön kokonaisvaltaisen esittely ja oppiminen juuri sosiaalisesta näkökulmasta on mielestäni eräs tällaisen kurssin ydintavoitteita.

Lähestymistapa 2

1) Hyvinvointi vs. pahoinvointi

Hyvinvoinnin käsitteellistäminen

Hyvinvointivaltio

Sosiaalipolitiikka ja (yhteiskuntapolitiikka)

2) Mitä ovat sosiaaliset ongelmat?

Sosiaalisten ongelmien suhteuttaminen – yksilötaso, yhteisötaso, yhteiskuntataso

Sosiaalisten ongelmien ilmenemismuotoja: Syrjäytyminen, huono-osaisuus, työttömyys, päihdeongelmat, rikollisuus, väkivalta, perheväkivalta

3) Sosiaalipalvelutyön lähtökohdat

Sosiaalihuollon toimintaperiaatteet, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Sosiaalialan työn menetelmät ja erilaiset toimintaympäristöt

Suunnitelmallinen ja asiakaslähtöinen työskentely, moniammatillinen yhteistyö, verkostotyö, tiimityö ja laatutyöskentely

Sosiaalityö, toimeentulotuki, vanhustyö, vammaistyö, päihdetyö

Perheen hajoaminen, perheasiain neuvottelu

Sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen

Kurssin sisällön (Ks. Liitteet 2 – 3, Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö) suunnittelemista ja toteuttamista varten oli olemassa runsaasti materiaalia, mm. kurssin sisällön rakenne vuoden 2002 kevätlukukaudelta. Opetusharjoitteluni aikana kurssin sisällön pohjana käytettiin kurssin varsinaisen opettajan opetussuunnitelman pohjalta laatimaa kurssin sisältöä.

Tämä sisältörakenne toteutui myös minun opetusharjoittelussa pääpiirteittäin. Opetusmenetelmät ja työskentelymuodot erosivat melko paljonkin tuosta kurssin sisällöstä. Suunnittelin ja toteutin opetusharjoitteluni varten kolme opetuskertaa, joita nyt jälkikäteen tarkastellen voin palata myös kurssin kehittämisen kysymyksiin. Olin opettamassa myös käytännössä useimpia kurssin asiakokonaisuuksia, olin poissa ainoastaan 1 – 2 käytännön opetuskerralta. Opetusharjoittelua varten laadin kurssille seuraavanlaisen rakenteen:

Tein opetusharjoittelua varten suunnitelman kurssin sisällöstä ja pohdin seuraavanlaisia asioita (Ks. alla oleva teksti kurssiivilla). Lähihoitajan ammattiin kouluttautuminen on konteksti, josta käsin ammatin vaatimukset määrittyvät. Tämä tarkoittaa siis opetussuunnitelmassa lähihoitajan ammatille asetetuille tavoitteille, joiden taas odotetaan vastaavan nykypäivän hoitoympäristöjen vaatimuksia. (vrt. ammatillisen osaamisen vaatimukset tulevaisuudessa). Sosiaaliset ongelmat taas viittaa esimerkiksi moniongelmaisten asiakkaiden maailmaan ja moninaisten ja monimutkaisten yksilö-, yhteisö-, ja yhteiskuntatasot läpäisevien sosiaalisten ongelmien ilmenemiseen hoitotyössä.

”Kurssin nimessä on kaksi laajaa käsitettä – sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö. Nimi viittaa myös siihen, että näitä asioita pitää tarkastella myös yhteydessä toisiinsa. Muita tavoiteltavaa osaamista määrittäviä seikkoja ovat lähihoitajan ammattiin kouluttautuminen ja kurssin sisältyminen hoidon ja huolenpidon opintokokonaisuuteen ja siinä hoito- ja huolenpitotyön toimintojen opintokokonaisuuteen”. (Opetusharjoittelu, opetuskokonaisuuden suunnitelma.)

Sosiaalisten ongelmien opettamisessa lähihoitajaopiskelijoille ei ole mieltä, jos kytkentöjä omaan työhön ei voida tai ei osata tehdä. Sosiaalipalvelujen ja sosiaaliturvan tunteminen on osa ammattitietoa, jota tarvitaan moniammatillisissa työryhmissä. Samoin hyvinvoinnin perusteiden ja peruskäsitteiden pintapuolinen tunteminen on tärkeää ja tässä yhteydessä etenkin hyvinvointiteoriat, joissa tarkastellaan elintason lisäksi elämänlaatua, tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä sekä onnellisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa ihmisen sosiaalisuuden ja itsensä toteuttamisen seikkojen näkemisen osana hyvinvointia. Hyvinvointia koskevista teorioista on tunnettava ainakin resurssimuotoisen ja tarvelähtöisen teorian ero. (Allardt 1985; Niemelä 1984.) Käytännössä hyvinvointiteorioita koskevien piirteiden ja erojen opettaminen on haastavaa tällaiselle kohderyhmälle.

”Kurssi on haastava toteuttaa, koska siinä on nähdäkseni ”tuotava” sosiaaliset ongelmat viime kädessä osaksi lähihoitajan tekemää asiakaspalvelutyötä. Toisaalta voidaan pitää tärkeänä sitä, että lähihoitaja tuntee muutenkin sosiaalipalvelujen kokonaisuutta ja sosiaaliturvaa. Koska oppilaat tulevat peruskoulusta, niin heidän ei voi olettaa vielä tuntevan sosiaaliturvaa kovin hyvin. Tässä on muistettava se, että lähihoitajan työ on kuitenkin pääasiassa käytännön hoitotyötä (perushoitoa) asiakaspalvelutyössä. Heille ei ole taroituksenmukaista opettaa kovin tarkasti, ainakaan hyvinvointivaltion teoriaa. Lähihoitajat toimivat hoitotiimeissään tärkeän asiakasta koskevan tiedon välittäjinä, joten jo senkin vuoksi tietämys sosiaalipalveluista on tarpeen”. (Opetusharjoittelu, opetuskokonaisuuden suunnitelma.)

Sosiaalisista ongelmista asiakastyössä tulee mieleeni vaikeat asiakkaat ja päihde- ja huumeongelmista ym. kärsivät. Sosiaaliset ongelmat tulevat näin esiin hoitotyössä yksilötason ongelmina. Kun ihmisen elämänkaari huomioidaan, niin esimerkiksi kurssilla jo vakiintuneesti käsitellyt vanhuuden

erityiskysymykset täytyy huomioida. Erityisteemoista tärkeitä ovat esimerkiksi yksinäisyys, turvattomuus jne. Tavoiteltava ammatillinen osaaminen voidaan ilmaista lyhyesti seuraavasti: Opintokokouksen käytyään opiskelija osaa nähdä lähihoitajan työn osana sosiaalipalvelutyötä ja toimia oikein asiakkaiden erilaisissa elämäntilanteissa ja elämänkaaren vaiheissa, heidän tarpeistaan lähtien ja heidän elämäntapaansa kunnioittaen. Lisäksi opiskelija ymmärtää hyvinvointivaltion ja sen palvelujen keskeiset piirteet vastauksena sosiaalisiin ongelmiin ja tuntee sosiaalisten ongelmien taustaa ja luonnetta huono-osaisuuden ja syrjäytymisen näkökulmasta.

3.2 Oppimissisällöt ja oppilaiden motivointi

Tässä luvussa pyrin vastaamaan kahteen kysymykseen. Yhtäältä on pohdittava sitä kysymystä, miksi kurssin opetussisältö on tärkeä tuleville lähihoitajille heidän ammatissaan, toisaalta sitä, kuinka oppilaita kyetään motivoimaan ja ottamaan huomioon heidän erilaisuutensa oppijoina. Lähihoitajien työssä menestyminen ei ole tämän kurssin oppisisältöjen varassa, mutta juuri millään muulla kursilla ei käsitellä sosiaalisia kysymyksiä hoitotyössä yhteydessä asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseen osana terveydenhoitoa. Voidaan viitata esimerkiksi moniongelmaisten asiakkaiden tai yleensä sosiaalisten ongelmien seurauksista kärsivien hoitoon ja tarpeisiin, tai siihen että moniammatillisessa työssä hyvät vuorovaikutustaidot ovat osa työmenetelmiä.

Oppilaiden motivointi on luontevaa oppimistehtävien ohjeistuksen yhteydessä. Tynjälän (2000, 108) mukaan vaihtelevat ja monipuoliset oppimistehtävät luovat kiinnostuksen, joten samantyyppisiä, toistuvia oppimistehtäviä tulisi välttää. Mielekkäät ja henkilökohtaisesti merkitykselliset tehtävät ovat oppilaita kiinnostavia, joten tehtävin tulisi olla todellisen elämän ongelmatilanteiden ratkaisua, esimerkiksi harrastuksiin tai muuten omaan kokemusmaailmaan kuuluvia. Oppilailla tulisi olla vapaus valita oppimistehtävänsä useista erilaisista teemoista ja tehtävävaihtoehdoista. Tehtävien pitää olla sopivan haastavia, ei liian helppoja eikä liian vaikeita. Oppimisympäristön tulee olla oppilaiden omatoimisuutta, aloitteellisuutta ja itsenäisyyttä tukeva, ei kontrolloiva ja auktoriteriteetti-johtoinen. Opettaja tulee ohjata oppilaiden itseohjautuvuutta esimerkiksi siten, että opettaja on tarvittaessa oppilaiden tavoitettavissa valmiina tukemaan tarvittaessa. Oppilaiden autonomisuutta on

mahdollisuus auttaa antamalla heille valinnanvapautta tehtävien valinnassa, niiden suorittamistavoissa ja jopa aikataulussa. Opettajan oppilaissaan arvostama itsenäinen ajattelu ja työskentely tulevat korkoineen takaisin, kun oppilaat alkavat toimia opettajan odotusten mukaisesti. (Tynjälä 2000, 108.)

Pekka Ruohotien (1998) mukaan motivaatio perustuu motiiveihin (tarpeisiin, haluihin, vietteihin, sisäisiin yllykkeisiin sekä palkkioihin ja rangaistuksiin), jotka virittävät ja ylläpitävät yksilöiden käyttäytymisen suuntaa tehden siitä päämääräorientoitunutta, mikä voi olla joko tiedostettua tai tiedostamatonta. Motiivit saavat aikaan motivaation ja se perustuu kolmeen ominaisuuteen: 1) vireyteen (energiavoimaan), 2) suuntaan (päämääräsuuntautuminen) ja 3) systeemiorientoituminen (vahvistaa toimintaa tai saa luopumaan toiminnasta). Motivaatio voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon, mutta ne eivät ole luonteeltaan täysin erillisiä. Sisäinen motivaatio on sisäisen palkinnon saamista, esimerkiksi oppimisen iloa, kun taas ulkoinen motivaatio koskee aineellisia palkintoja, kuten hyvän arvosanan saamista. (Ruohotie 1998, 36 – 38.)

Motivaatio voidaan jakaa tilannemotivaatioon ja yleismotivaatioon. Yleismotivaatio on lähes asenteen synonyymi; motivaatiotila, jossa vireyden ja suunnan lisäksi on mukana käyttäytymisen pysyvyyttä. Tilannemotivaatio, sisäisten ja ulkoisten ärsykkeiden virittäminä motiiveina, saa aikaan tavoitesuuntautunutta toimintaa. Sisäinen opiskelumotivaatio tarvitsee syntyäkseen: 1) Kärsivällisen ja kannustavan ohjaajan, 2) oppijien suoritusvalmiuksien ja tehtävän vaikeuden onnistunutta yhteensovittamista, 3) haasteelliset, vaihtelevat ja mielenkiintoiset harjoitustehtävät ja 4) ohjaajan kykyä määritellä tehtävät oppimismahdollisuuksina ja joissa hän auttaa oppilaita mielellään. Ulkoinen motivaatio riippuu ympäristöstä ja palkkioista, joten palkkiot motivaation lähteenä eivät riitä. Sisäiset palkkiot ovat tehokkaampia pysyvän motivaation lähteenä, koska ne ovat kestoaltaan pitkäaikaisia. (Ruohotie 1998, 38 – 41; Tynjälä 2000, 108.)

3.3 Vuorovaikutuksellisuus, kokemuksellisuus ja yhteisöllisyys lasten ja nuorten opetuksessa

Vuorovaikutuksellisuus, kokemuksellisuus ja yhteisöllisyys ovat avainsanoja silloin kun halutaan saada aikaan oppimista, jolla vastataan nykypäivän oppimistavoitteisiin. Lähes kaikessa opetuksessa pyritään onnistumaan opetuksen vuorovaikutuksessa (väline), kokemuksellisuudessa (lopputulos) ja yhteisöllisyydessä (väline). Nämä kolme seikkaa ovat hyvä perusta arvioida opetuksen tavoitteiden toteutumista. (Lonka & Lonka, 1991; Taylor, Marineau & Fiddler 2000.)

Lasten ja nuorten opetuksessa vuorovaikutuksellisuuden, kokemuksellisuuden ja yhteisöllisyyden toteutuksessa vaaditaan ohjaajalta luovuutta. Kaikki nämä seikat voidaan nähdä esimerkiksi aktiivoin opetuksen näkökulmasta, sillä näihin siinä pyritään, ainakin välillisesti. Kokemuksellisuuden aikaan saaminen on opetuksessa ehkä kaikkein vaativinta. Vuorovaikutuksellisuus on opetuksen väline, joka toimii opettajan ja oppilaiden välillä sekä oppilaiden tai oppilasryhmien välillä. Vuorovaikutusta tapahtuu opetuksessa tietysti aina, mutta kuinka onnistunutta se on opetustavoitteiden toteutumisen näkökulmasta, on eri asia? Vuorovaikutuksen ei tarvitse olla luonteeltaan viihdyttävää ollakseen oppimisen näkökulmasta tehokasta. Käytännössä asia on kai juuri päinvastoin.

Longan & Longan (1991, 28 – 43) mukaan vuorovaikutuksellisuutta tukevat parhaiten väittely, tutor-ohjaus, tietopohjan kokoaminen, sokratesmainen opetuskeskustelu, porinaryhmät, palautteen antaminen, kumuloituva ryhmä. Tällaiset keinot onnistuvat parhaiten nuorilla tai lapsilla, joilla ei ole vielä aikuisopiskelijoiden ennakkoluuloja. Vuorovaikutuksellisuus, kokemuksellisuus ja yhteisöllisyys menevät parhaimmillaan päällekkäin ja on vaikea sanoa sitä mikä on tuottanut oppilaalle kokemuksellisen oppimistapahtuman. Tällaista havaintoa tukevat parhaiten oppilaiden Ahaa-elämykset: ”Näin se tapahtui”.

Kokemuksellisuutta voi tuottaa lasten ja nuorten opetuksessa monella tavalla. Viime kädessä kyse on kuitenkin luovuuden käytöstä. Oppilaiden pitää päästä itse luomaan jotain itselleen uutta ja vielä siten, että se on kiinnostavaa. Kokemuksellisuutta voi saada esiin alkeellisimmillaan esimerkiksi poster-näyttelyllä (Lonka & Lonka 1991, 36). Tällainen on helppo tapa saada oppilaat työstämään jotakin uutta suhteellisen luovasti annetusta ennakkomateriaalista. Kokemuksellisuutta voidaan saada aikaan myös luontorekillä, joissa on selvät tehtävät jonkin reitin suorittamisen varrella. Samalla saadaan aikaan yhteisöllisyyttä ja tietenkin vuorovaikutuksellisuutta ainakin opiskelijoiden

kesken. Kokemuksellisuuden aikaan saaminen on suuri haaste esimerkiksi tämän kehittämishankkeen käsittelemässä koulutuksessa. Toisaalta opetuksen kokemuksellisuuden vaatimuksesta voidaan varmaan tinkiä, jos vuorovaikutuksellisuus ja yhteisöllisyyskin toteutuvat opetuksessa hyvin.

Yhteisöllisyyden aikaan saaminen on esimerkiksi yhteisöpedagogiikan alaa. Ryhmä on saatava oppimaan esimerkiksi tekemällä itse asioita ja siten, että ryhmä oppii ryhmänä ja tukee tarvittaessa sen heikoimmankin yksilön oppimista. Yhteisöllisyyttä tukee ryhmän yhteinen tavoite. Ryhmien välinen kilpailu yhdistää aluksi, mutta saa myöhemmin aikaan pahojakin konflikteja ryhmien välille. Täten erilaiset kilpailut jne. ovat oiva tapa luoda yhteisöllisyyttä opetukseen, kunhan ne tapahtuvat leikkimielisesti, eikä ryppyotsaisesti.

Taylorin, Marienaun & Fiddlerin (2000) mukaan aikuisopiskelijoille sopivissa opintomuodoissa (harjoituksissa) vuorovaikutuksellisuus on sisäänrakennettua ja se toteuttaminen on luontevaa. Lasten ja nuorten opetuksessa nämä tekniikat olisivat sellaisenaan ehkä turhan monimutkaisia, joten niitä pitää huomattavasti keventää tai yksinkertaistaa. Aikuisopiskelijoilla motivaatio on helpompi löytää, jos he kokevat jonkin opintoalan ja opiskelumuodon itselleen sopiviksi ja kiintoisiksi. Toisaalta jos aikuiset eivät koe jotain opintomuotoa itselleen mielekkääksi, opettajalle voi olla vaikeaa viedä opetusta ylipäätään läpi.

3.4 Opetuksen toteuttaminen

Tässä luvussa tarkastelen lähemmin neljää opetusharjoittelusta palautteen ja arvioinnin saannin vuoksi suunnittelemaani opetuskertaa⁵. *Ensimmäinen näistä opetuskerroista* käsitteli päihdeongelmia Suomessa. Tällä opetuskerralla pyrin lisäämään oppilaiden ymmärrystä yleisimmistä päihdeongelmista Suomessa. Opetuskerta alkoi johdantoluennolla, jota ennen esitin opetuskerran yleisen ohjeistuksen yhdessä ohjaavan opettajan kanssa. Työskentely toteutettiin ryhmätyönä ja jokaisen ryhmän piti etsiä kirjallisten lähteiden ja nettilähteen (Päihdelinkki) avulla materiaalia päihdeongelmista Suomessa ja tehdä aiheesta posterit. Opetusmenetelmänä pyrin käyttämään tutkivan op-

⁵ Korostan sitä, että kun arvioin opetusta ja kirjoitan onnistumista ja epäonnistumista opetuksessa, kirjoitan pelkästään itsestäni ja omista toimistani ja valinnoistani sen yhteydessä.

pimisen menetelmää, jonka ideana on se, että oppilaat luovat itse ryhmittäin hypoteesin (oletuksen) ilmiöstä ennen kuin ovat perehtyneet siihen materiaalin välityksellä. Työskentelyvaiheessa etsitään tietoa ilmiöstä ja tehtävät purettiin esittämällä niistä ryhmäkohtaiset posterit. Tutkivan oppimisen osatekijät (ks. Collin, Korhonen, Penttinen & Vakiala 2003; <http://www.tutkiva.edu.hel.fi/>) ovat seuraavat:

- Kontekstin luominen
- Ongelmien asettaminen
- Oppilaiden työskentelyteorioiden luominen
- Kriittinen arviointi
- Uuden syventävän tiedon hankkiminen
- Tarkentuvien kysymysten kehittäminen
- Asteittain tarkentuvien teorioiden luominen
- Prosessin jakaminen
- Tulosten julkistaminen

Tutkivan oppimisen eri vaiheiden toteuttaminen on edellä kuvatun mukaan liian vaativaa, mutta noista vaiheista on otettava irti se kaikkein olennaisin ja sovellettava sitä omaan opetukseen. Vaatimukset ovat kuin ideaalityyppejä, joiden toteutuminen opetuksessa tuollaisenaan on lähes mahdotonta.

Ensimmäisestä opetuskerrasta sain sitä seuranneilta henkilöiltä kokonaisuutena hyvän arvion, mutta itsessäni heräsi kriittisiä tuntemuksia opetusmenetelmän soveltamisen onnistumisesta. Ongelmaksi muodostui se, ettei nettityöskentely vastannut sille asetettuja odotuksia. Oppilaat eivät ilmeisesti osanneet koota tietoa annetusta, yhdestä nettilinkistä. Tarkoituksena oli, että oppilaat perehtyvät yleisimpien päihdeongelmien kirjoon ja niiden hoitoon mainitun päihdelinkin avustuksella, mutta tämä ei sitten oikein onnistunut. Voi kysyä miksi? Aiheen kyllä luulen kiinnostavan nuoria ja niin varmaan olikin.

Oppilaat eivät ilmeisesti ymmärtäneet nettityöskentelyn ohjeita, tehtävästä tuli paljon vaikeampi kuin mitä se todellisuudessa oli. Aiheesta laaditut posteritkaan eivät olleet kovin monipuolisia ja luovasti toteutettuja. Johtopäätös tästä opetuskerrasta on se, etteivät oppilaat ymmärtäneet nettityöskentelyn ideaa. Motivaation puutteesta tuskin oli kysymys, vaan siitä, ettei tehtävän ohjeistus mennyt perille. Nettitehtävästä tuli jotenkin paljon vaikeampi kuin se todellisuudessa oli. Kyseessä oli yksinkertaisesti erilaisiin päihdepalveluihin tutustuminen ja tiedonhaku ja sen purkaminen yhden

kattavan internetlinkin välityksellä. Tässä opetustavassa opettajan olisi yksinkertaisesti pitänyt saattaa työskentely alkuun vieressä työskentelyä ohjaten. Muistan itse peruskouluajoiltani, kuinka vaikeaa metallisorvin käyttö oli, kun opettajan paikan päällä ohjaamisesta ei ollut tietoaakaan.

Toisella opetuskerralla oli tavoitteena saada oppilaat ymmärtämään sosiaalihuollon toimintaperiaatteita käytännössä. Aiemmin oppilaille oli kerrottu sosiaalihuollon toimintaperiaatteista: palveluhenkisyydestä, normaalisuudesta, valinnanvapaudesta, luottamuksellisuudesta ja salassapidosta, ennaltaehkäisystä sekä omatoimisuudesta (ks. Kettunen, Ihalainen & Heikkinen, H. 2001.) Käytetty opetusmenetelmä oli luento ja sitä seuraavat aiheesta sosiodraaman -tyylillä tehdyt esitykset. Tästä opetuskerrasta sain hyviä tuloksia, oppilaat olivat oivaltaneet toimintaperiaatteet ja loivat niiden perusteella ”pienoisnäytelmän” kohtauksen 2 – 3 oppilaan ryhmissä. Jäin miettimään sitä, kuinka pysyvää tuomi oppiminen sitten oli. Yksi epäonnistuminenkin sattui, kun yhden ryhmän jäsenet ”pistivät esityksen lekkeriksi”. Tässä oli selvästi nähtävissä oppilaiden ikävaihe, mutta myös tietty lapsellisuus, jota ei enää voisi odottaa tasapainoisilta ja keskivertonuorilta. Tämä edellinen puolustaa oppilaita kiinnostavien opetusmenetelmien käyttöä. Vaarana tässä vain voi olla opetuksen ”viih-teellistyminen”? Toisaalta tällaisten tehtävien purkuun pitää varata riittävästi aikaa ja niiltä saa odottaa tasokkuutta niiden näennäisestä spontaanisuudesta huolimatta.

Kolmannella opetuskerralla tarkoitus oli saada oppilaat ymmärtämään sosiaalihuollon periaatteista ennaltaehkäisyn periaatetta ja sen yhteyksiä erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin: asunnottomuuteen, työttömyyteen, syrjäytymiseen, rikollisuuteen, perheväkivaltaan ja alkoholi- tai johonkin päihde-riippuvuuteen (huumeisiin). Opetusmenetelmänä oli opettajan ohjeistama ryhmätyöskentely, joka perustui sosiokonstruktivismiin ideaan. Kyseessä oli käytännössä konstruktivistinen metodi, joka perustui ryhmätyön ideaan. Yleisesti voidaan puhua pyrkimyksestä oppimiseen tiedon rakentamisena ryhmässä. (ks. esim. Tynjälä 2000, 37 – 68.)

Edellä mainitun opetuskerran Ryhmätyöt purettiin muistaakseni myöhemmin kuin samassa tilaisuudessa. Tuotokset eivät vastanneet opettajan odotuksia, eli tehtävä oli ymmärretty väärin, niin kuin päihdetehtäväkin oli. Tuotokset eivät juurikaan vastanneet odotettua tehtävänantoa, vaikka joukossa taisi olla myös (opettajan mielestä) onnistunut suoritus. Tässä tehtävässä ongelmana oli ehkä sen liiallinen moniportaisuus ja se, ettei tehtävää ymmärretty oikein. Oppilaiden motivaatiosta on vaikea sanoa, mutta siinäkin oli mahdollisesti puutteita. Tehtävä olisi pitänyt ohjeistaa tarkemmin si-

ten, että jokainen olisi valinnut oman aiheensa ja aiheen käsittelyä varten tarvittava materiaali olisi osoitettu tarkasti. Tehtävistä suoriutumista olisi pitänyt seurata koko ajan.

Neljännellä opetuskerralla oli tavoitteena oppia vammaispalvelulain ja lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista sisältö niin, että niitä osataan soveltaa vammaisten asiakaspalveluun ja elämään. Tavoitteissa pidin tärkeänä sitä, että oppilaat ymmärtävät asiakkaiden oikeuden ja mahdollisuuden lain perusteella tarjolla oleviin palveluihin. Opetusmenetelmänä oli suhteellisen pitkä luento-osuus, jonka jälkeen oppilaat tutustuvat vammaispalvelulain toteutukseen artikkeliesimerkin ja/tai asiaa käsittelevän videon avulla. Kolmanneksi oppilaat tekivät kotitehtävän, jossa oppilaiden pitää täydentää vammaisille heidän arjessa selviytymisen tukena olevat palvelut jne., sisältäen taloudellisen tuen. Tästä kaikesta oppilaiden tuli kirjoittaa yhden sivun mittainen kertomus tutustumaansa materiaaliin perustuen. Pedagogisena tarkoituksena oli tarjota oppilaille ensin tietoa aiheesta jo oppitunneilla käytävää vuoropuhelua ja vuorovaikutusta varten. Oppilaat joutuivat sitten kotitehtävää tehdessään ja aiheesta tietoa etsiessään käymään läpi konstruktivistisen oppimisprosessin. Tämä aihe kiinnosti selvästi oppilaita ja se oli itselleni yllätys. Aiheesta luennoiminen oli antoisaa ja samaan yhteyteen sain nivottua asiaa koskevan lakipaketin ja kerrottua sen, mistä laeista voi hakea lisätietoja.

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Opetuksen vuorovaikutuksellisuus onnistui siten hyvin, että se oli luontevaa. Oppilaat tekivät ryhmätöitä keskittyneesti ja tehtäväorientoituneesti. Joitakin häiriöitä ryhmätyöskentelyssä oli, mutta ne kuulunevat nuorilla opiskelijoilla asiaan, vaikkakin ne kertovat myös juuri niistä erilaisten oppijien tarpeista. Toisaalta aivan kaikki eivät olleet motivoituneita tekemään omaa osuuttaan ryhmätöistä ja joidenkin käytös saattoi taantua muulle kuin aikuisen tasolle. Vuorovaikutuksellisuuden osalta opetuksen ”tähtihetkiä” oli sosiodraaman käyttö opetuksessa.

Vuorovaikutuksellisuuden ongelmat tulivat ilmi tehtävien ohjeistuksessa, tehtäviä ei ymmärretty aina oikein ja niiden suorittaminen jäi välillä hyvinkin vajaaksi siitä mitä ohjeistuksessa odotettiin. Tämä oli siis kirjoittajan ”epäonnistumista”. Tehtävät olivat hyvin suunniteltuja varsinaisen opettajan avustuksella ja ne olisivat varmastikin onnistuneet jollakin toisella oppilasryhmällä. Kaikkein suurin ongelma sisältyi ehkä tehtävien varsinaiseen toteuttamistapaan sopivine oppimateriaaleineen jne.

Yhteisöllisyys toteutui hyvin ryhmätöissä, vaikka niissäkin oli havaittavissa ajoittaista ”vajaatoimintaa”. Tällaiset asiat menevät helposti muutaman oppilaan yleisen motivaatiotason heikkouden tiliin. Nuoruuden myrskyiset elämäkokemukset saattavat nousta ikään kuin tyhjästä aiheuttaen häiriöitä ryhmätyöskentelyyn. Yhteisöllisyys oli kokonaisuutena oppilasryhmän sisällä hyvää jopa niin, että jotkin opiskelijat ottivat hieman ”luokanvalvojan roolia” järjestyksenpidossa oppitunnilla. Opetusharjoittelussa olevana opettajana pyrin vastaamaan kaikkiin oppilaiden kysymyksiin, mutta annettu informaatio ei tietysti ollut läheskään aina selkeää ja yksitulkintaista. Vuorovaikutukseni suhteessa oppilaisiin oli luontevaa⁶.

Opetuksen tuottamaa kokemuksellisuutta on vaikea arvioida ilman mitään menetelmiä. Lisäksi kokemuksellisuuden aikaan saaminen opetuksessa on ehkä vaativin tehtävä vuorovaikutuksellisuuteen ja yhteisöllisyyteen verrattuna. Kokemuksellisuutta oli ehkä sosiodraaman käytössä, oppilaat naut-

---

⁶ Tässäkin on muistettava se, ettei kehittämishankkeessa ollut kyse opettajuuden kehittämisestä.

tivat selvästi päästessään esiintymään. Tällainen opintojakso sisältää lähtökohtaisesti hyvin vähän kokemuksellisuutta tuottavia aineksia, mutta opettajan tehtävähän se parhaimmillaan onkin.

Kehittämishankkeen tavoitteena on lisätä oppilaiden ymmärrystä lähihoitajan ammatin vaatimuksista sosiaali- ja terveydenhuollon sosiaalipalvelutyössä. Se, mitä opetetaan, on kysymys oppimateriaalin jäsentämisestä. Kyse on siis siitä, mitä kysymyksiä opetuksessa painotetaan, sillä oppimateriaalia on runsaasti ja siitä voidaan tarvittavat valinnat tehdä. Oppimateriaalin raskaita aiheita, kuten hyvinvointia kannattaa lähestyä kevyesti, käytännön esimerkein, eikä ”vyöryttää” hyvinvointiteoriaa näille oppilaille. Esimerkiksi hyvinvoinnista riittää jo melko pitkälle se, että ymmärtää resurssi-perusteisen ja tarveperusteisen hyvinvointinäkemysten eron.

Opintokäynnit ovat myös sitä, joka kuuluu opetussisältöihin, vaikka se on tavallaan myös opetusmenetelmä. Kurssin aikataulu ei mahdollista kuin 1 – 2 opintokäyntiä, mutta tämä mahdollisuus kannattaa hyödyntää. Opintokäynnin purkamiseen pitää varata jokin mielekäs tapa, ettei opintokäynti jää mukavaksi ”välipalaksi” opintojen lomassa. Opintokäynnin kanssa rinnakkainen asia on vierailijoiden kutsuminen, kuten vaikkapa perhetyön yksiköistä. Vierailija kannattaa pyytää jostakin erikoispalveluyksiköstä tuomaan ehkä hieman ”shokeeraavaakin” tai erityistä näkökulmaa sosiaalipalvelutyöhön tai oppilaiden omassa elämässä askarruttaviin kysymyksiin.

Opetuksen pitää olla mahdollisimman käytännönläheistä, arkipäivän esimerkkejä esille tuovaa. Kolme pääteemaa kurssilla ovat hyvinvointi vs. pahoinvointi, sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö. Hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kysymysten käsittelyn tulee antaa oppilaille näkemyksiä siihen, mitä inhimillinen hyvinvointi ja pahoinvointi ovat yksilö-, yhteisö-, ja yhteiskuntatasolla ja miten ne kytkeytyvät lähihoitajan ammattiin. Tällöin on kyse erilaisten ihmisten kohtaamistaidoista työelämässä siten, että työ tapahtuu eettisesti kestäväällä tavalla. Ammatillista osaamista tarvitaan kohtaamaan suurten ikäluokkien aiheuttamat haasteet ja pääoman katoaminen suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Tämä on tietysti ammatillisen osaamisen toinen puoli, mutta yhtä tärkeä kuin edellinenkin ja osittain siihen yhdistyvä.

Opetus kannattaa järjestää yleisen konstruktivistisen oppimiskäsityksen pohjalle. Luentomaista opetusta tarvitaan, mutta sen pitää olla ”tietoiskumaista” ja oppimistehtäviin orientoivaa. Tehtävien ohjeistukseen ja suunnitteluun kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Tehtävien tulee olla ymmär-

rettäviä ja tehtävissä oltavia. Tehtävät kannattaa suunnitella ajankäytön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti. Tehtävät voivat olla moniportaisia, mutta tehtävien eri vaiheiden on nivellyttävä toisiinsa loogisesti. Oppilaita tulee motivoida tehtävien suorittamiseen ja on varattava aika ja paikka, jolloin opettaja on oppilaiden käytettävissä.

Oppimisen arviointia on tehtävä oppimistehtävien yhteydessä, jopa posterien esitystilanteet antavat selvän käsityksen oppilaiden onnistumisesta. Oppilaiden palautetta, jota saa pyytämättäkin, kannattaa kuunnella tarkkaan. Toisaalta oppilailta on opittava vaatimaan asioita, mieluummin hieman enemmän kuin mitä aluksi tuntuisi kohtuulliselta. Oppimisen kattavaa arviointia varten kannattaa käyttää aineistotenttiä, jonka voi suorittaa joko kotona tai oppilaitoksessa. Kotitentti lienee käytetyin vaihtoehto, mutta miksi ei oppilaitoksessa suoritettava aineistotenttikin kävisi? Se on vain järjestelykysymys. Luentotentit voi melkein unohtaa, ellei sitten opetuksen välillä tai loppupuolella käytä apuna jotain monivalintakysymystenttiä. Oppilailla oli kokemukseni mukaan huomattavia vaikeuksia vastata avoimiin kysymyksiin ja monivalintatehtävätkin olivat monille vaikeita.

Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö -kurssi on tärkeä kokonaisuus lähihoitajan opinnoissa sen kiinteän kytkennän asiakastyöhön vuoksi. Lähihoitajan ammatti on ”ihmisammatti”, jossa vuorovaikutus on tärkeää. Terveystieteiden ja muiden opetussisältöjen joukossa kurssi ei ehkä ole niitä kaikkein kiinnostavimpia, ainakaan lähtökohtaisesti. Tällaisen kurssin opettamisessa onkin tärkeä saada oppilaiden kiinnostus heräämään aihetta kohtaan. Tämä voi onnistua juuri kurssin ammatillisia kytkentöjä korostamalla, eli sitä että kurssi on välttämätön osa lähihoitajan ammatillisia vaatimuksia täytettäessä työelämässä. Tämä on se ”miksi” tätä kurssia pitää opettaa lähihoitajille.

Kehittämisehdotukset

Ei ole mitään yhtä oikeaa tapaa purkaa sisältöjä käytännön opetuskokonaisuuksiksi, mutta joitakin yleisperiaatteita on mielestäni olemassa. Pääsisältöihin kuuluvat opetussisällöt tulee saada mahdollisimman konkreettiseen, arkipäiväiseen muotoon, vaikka kyseessä olisi tietoiskumainen esitystapa. Kun en juuri tunne kurssin aiempaa opetusta, niin voin olettaa kokemusteni perusteella, että juuri tähän tavoitteeseen on pyritty ja siinä on varmaan onnistuttukin. Hyvinvointi ja sosiaaliset ongelmat voidaan tuoda melko nopeasti lyhyen tietopitoisen johdatuksen jälkeen konkreettiselle tasolle, arki-

päivään ja hoitotilanteisiin. Kurssin kronologisen järjestyksen perusteella sosiaalipalvelutyö tulee vasta kurssin lopussa, mutta mikään ei estäisi muuttamasta kurssin etenemisjärjestystä.

Opetuksessa kannattaa käyttää luovuutta oppilaille annettavien tehtävien yhteydessä. Opetusmenetelmät eivät myöskään ole mikään itsetarkoitus, vaikka niiden taustalla on aina syytä olla pätevä oppimiskäsitys ja opetusmenetelmä. Asian ydin on tietenkin saada oppilaat hakemaan ja omaksumaan tietoa itsenäisesti, joko ryhmässä tai yksin.

Opetusmenetelmien tulee olla oppilaita kiinnostavia, jokin lehtien selaaminen ei sitä välttämättä ole. Opetusmenetelmät voivat olla monivaiheisia tai sitten ”tässä ja nyt” -tehtäviä. Jos käytetään monivaiheisia tehtäviä, tehtävien ohjeistuksessa kannattaa olla tarkkana ja varmistua siitä, ettei tehtävä ikään kuin katoa alkuvaiheen jälkeen opettajan hallinnasta. Monivaiheisissa tehtävissä resurssit ja tehtävien vaatimukset, niiden kiinnostavuuden ohella, kannattaa miettiä ja mitoittaa tarkkaan etukäteen. Opetustilanteissa suoritettavista tehtävistä käyvät hyvin esimerkiksi postereiden laadinta vaikkapa aiheesta katsotun videon jälkeen. Tällainenkin tehtävä voidaan kyllä jakaa useampaan kuin yhteen opetuskertaan. Suositeltavaa on se, että yksittäiset ja monivaiheiset tehtävät vaihtelevat kurssin kuluessa kuitenkin niin, että monivaiheiset tehtävät sijoitetaan aikaisintaan kurssin keskivaiheille.

Opintokäynneille kannattaa jo lähtökohtaisesti varata oma aikansa ja pyrkiä varmistumaan opintokäyntikohteista mahdollisimman varhain. Opintokäyntien yhteyteen tulisi rakentaa jokin oma sopivan vaativa, mutta kiinnostava oppimistehtävänsä. Vierailevat luennoijat kannattaa kutsua pääsääntöisesti erilaisista sosiaali- ja terveydenhuollon erikoistoimipisteistä. Tämä siksi että, juuri erityispalveluissa vastataan usein kurssilla keskeisinä oleviin sosiaalisiin ongelmiin ja pahoinvointiin.

Miksi -kysymykset ovat paljolti oppilaiden motivointikysymyksiä. Oppilaat suhtautuvat aina lähtökohtaisesti tehtävien tekemiseen kielteisesti. Tämä paradoksi on kaikille tuttu, kun on itsenkin pitänyt tehdä jotakin tehtäviä vain osana jotakin oppitutkintoa tms., ei harrastusta tai vapaa-aikaa. Oppilaille on tietysti oikeus kyseenalaistaa opetus ja sitä tapahtuu lähes aina ja kaikilla kursseilla, jos ei muuten niin ainakin omissa, julkilausumattomissa ajatuksissa. Opettaja vastaa kuitenkin viimekädessä oppimisesta, joten hänen on saatava oppilaat oppimaan, vaikka se ei aina kiinnostaisikaan kaikkia oppilaita.

Oppilaiden motivointi opiskeluun ja oppimiseen alkaa monesta seikasta, mutta esitän tässä vain muutaman tämän kehittämishankkeen pohjalta esiin nousseen ajatuksen asiasta. Oppilaiden palautteita kannattaa kuunnella, jos he eivät ole esimerkiksi motivoituneita kirjoittamaan ylös asioita, kirjoittaminen voidaan jättää joko kokonaan pois tai vähentää sitä vain tarpeelliseksi katsottavaan. Teoreettisia asioita pitää konkretisoida ja kysyä oppilailta sitä, ymmärsivätkö he todella mitä tarkoitettiin. Varsinkin monivaiheiset tehtävät kannattaa ohjeistaa tarkkaan ja varmistua siitä, että oppilaat ovat ymmärtäneet sen, kuinka tehtävät tehdään ja millaista oppimista niillä tavoitellaan. Opettajan tulee olla käytettävissä myös oppilaiden omatoimisen työskentelyn aikana. Kaikessa ei tietenkään tule antaa oppilaille periksi, vaan opettajan hyväksi ja tarpeellisiksi kokemista rajoista tulee pitää kiinni. Osa oppilaiden motivaatiota on se, että opettaja vaatii ja odottaa oppilailta toimintaa annettujen ohjeiden mukaan. Oppilaiden ”sora-äänet” opetusta kohtaan kuuluvat normaaliin alkuvastarintaan, mutta jos tästä tulee jatkuvaa, silloin opetuksessa voi olla jotakin vialla.

LÄHTEET

Allardt, E. 1985. Sosiologia. WSOY, Juva.

Anttonen, A. & Sipilä, J. 2000. Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Vastapaino. Gummerus, Jyväskylä.

Bourne, R. & Lewin, J. 1999. Social Problems. Causes, Consequences, Interventions. 2nd ed. Roxbury Pub.

Collin C. Korhonen K. Penttinen, P. & Vakiala, V. 2003. Tutkiva oppiminen. Tutkivan oppimisen osatekijät. <http://www.tutkiva.edu.hel.fi/tutkivaoppiminen.html>), luettu 15.4.2007.

Hernesniemi, H. 2000. Megatrendit ja klusterien kehitys. Työvoimaministeriö. <http://www.mol.fi/esf/ennakointi/raportit/klusteri/luku4.pdf>, dokumentti luettu 14.4.2007.

Jamrozik, A. & Nocella, L. 1998. The sociology of social problems theoretical perspectives: theoretical perspectives and methods of intervention. Cambridge University Press, Cambridge.

Kainulainen, J. Haapola, I. Soine-Rajanummi, S. 2005. Palvelutoimijoiden yhteistyöllä kohti rikoksetonta elämää. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen arviointitutkimus. Rikosseuraamusviraston monisteita 6/2005. Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

Kettunen, T. Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. WSOY, Helsinki.

Lehto, J. Kananoja, A. Kokko, S. & Taipale V. 2001. Sosiaali- ja terveydenhuolto. Stakes ja WSOY – Bookwell, Helsinki – Juva.

Lonka, K. ja Lonka, I. 1991 (toim.). Aktivoiva opetus. Kirjayhtymä, Helsinki.

Metsämuuronen, J. 2000. Maailma muuttuu – miten muuttuu sosiaali- ja terveysala? 2. tarkistettu painos. Edita, Helsinki.

Mutka, Ulla 1998. Sosiaalityön neljäs käänne: asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylän yliopisto. SoPhi 27, Jyväskylä.

Myllärinen, A. R. & Tast, E. 2001. Sosiaalialan uuden asiantuntijuuden rakentuminen koulutuksen ja työelämän yhteistyönä. Sosiaalipedagoginen orientaatio ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa. Julkaisu A:15. Hämeen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Saarijärven Offset, Saarijärvi.

Niemelä, P. 1984. Tarveperiaate sosiaalipolitiikan peruseriaatteena. Sosiaalivakuutus 1984 22 (1), 15 – 21.

Nuorvala, Y. & Metso, L. 2005. Päihdepalvelut. Teoksessa Heikkilä, M. & Roos, M. 2005 (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2005. Gummerus Kirjapaino, Saarijärvi.

Opetushallitus 2001. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Lähiohjeita. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja koulutusohjelmien tavoitteet. Opetushallitus .

http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/sosiaali_korjattu14062001.pdf, luettu 14.4.2007

Paananen, S. 2005 (toim.). Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Edita, Helsinki.

Sipilä, J. 1979. Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Tammi, Helsinki.

Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö 2 ov, HH 1 04 – 05, Mappi (lehtori Leena Purmonen).

Taylor, K., Marineau, C. & Fiddler, M. 2000. Developing adult learners. Strategies for teachers and trainers. Jossey-Bass, San Francisco.

Tynjälä, P. Oppiminen tiedon rakentamisena: Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tammer-Paino Oy. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005. Didaktiikan perusteet. 3 uudistettu painos. WSOY, Helsinki.

Vaarama, M. Voutilainen, P. & Kauppinen, S. 2005. Ikääntyneiden hoivapalvelut. Teoksessa Heikkilä, M. & Roos, M. 2005 (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2005. Gummerus Kirjapaino, Saarijärvi.

Muut lähteet

Opetusharjoittelu APOHW100, Opetuskokonaisuuden suunnitelma. Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö 2 ov. Jari Kainulainen C9100, syksy 2006

LIITTEET

Liite 1.

Ote: Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Lähihoitaja. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteet. Opetushallitus 2001.

1.3 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINNON JA KOULUTUSOHJELMIEN TAVOITTEET

Sosiaali- ja terveysalan työ on työtä ihmisten kanssa ja heitä varten. Tutkinnon suorittaneella tulee olla hyvät ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot, neuvottelutaidot, kyky toimia tiimeissä ja projekteissa, kielitaitoa sekä vankka osaaminen sosiaali- ja terveysalan hoito-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä. Hänellä on oltava kyky tukea erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten voimavaroja ja toimintakykyä heidän omista lähtökohdistaan ja osattava ottaa huomioon heidän kulttuuri- ja arvomaailmansa. Hänen on hallittava alan arvo-osaaminen, ammattietiikka, suvaitsevuus ja ongelmanratkaisutaito käytännön kasvatust-, hoito- ja huolenpitotaitojen ohella.

Tutkinnon suorittaneen tulee omata ymmärrys ihmisen, hänen sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä ja yhteiskunnan välisistä yhteyksistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi hänen on osattava ottaa huomioon valinnoissaan ja toimintatavoissaan myös ympäristö- ja kustannusvaikutukset. Hänen on osattava työskennellä mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittaen sosiaali- ja terveysalan toimintayksiköiden laatu- ja järjestelmien mukaisesti ja edistää työpaikalla työturvallisuutta.

Tutkinnon suorittaneen tulee osata tehdä rakentavaa yhteistyötä eri ammattiryhmien kesken sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hän on osattava työskennellä sekä itsenäisesti että moniammatillisen ryhmän jäsenenä ja tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat. Hänellä tulee olla hyvät oppimistaidot ja oman ammattitaidon ja työn kehittämistä edistävät elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaan, jotta hän pystyy vastaamaan työn jatkuvasti muuttuviin ja uudistuviin haasteisiin. Hänen on osattava arvostaa omaa ammattiaan ja olla halukas kehittämään itseään ja työtään asiakaskeskeisesti ja palveluhenkisesti toiminnan laatua parantaen. Ala kansainvälistyy ja suomalaisessa hoito- ja huolenpitotyössä korostuu monikulttuurisuus. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneelta vaaditaan valmiuksia huolehtia omasta työkyvystä ja jaksamisesta. Hän on osattava perustella toimintansa ja tekemänsä ratkaisut ja osattava hakea tarvittaessa ohjausta ratkaisujen tekoon.

Kaikilta sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneilta vaaditaan osaamista eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten ja erilaisissa elämäntilanteissa

olevien ihmisten kasvun ja kehityksen tukemiseen ja ohjaamiseen, hoitoon ja huolenpitoon sekä heidän kuntoutumisensa tukemiseen. Alan laaja-alaiseen perusosaamiseen kuuluvat suunnitelmallisen työprosessin hallinta ja yrittäjyyden perusvalmiudet. Laaja-alaisuus luo edellytykset työllistyä erilaisiin tehtäviin sosiaali- ja terveysalalla sekä joustavalle liikkumiselle sosiaali- ja terveydenhuollon työtehtävistä ja -yksiköstä toiseen. Alalla työskentelevien tulee tuntee sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja noudattaa toiminnassaan alaa koskevia säädöksiä ja ammattietikkaa.

Ensihoidon koulutusohjelman suorittaneen on osattava ensihoitopotilaan hoitaminen ja sairaankuljetusajoneuvon kuljettaminen sekä ratkaista ensihoidossa esiin tulevia ongelmia lähihoitajan vastuualueella. Hänen on osattava työskennellä ensihoitoa soveltavissa tehtävissä päivystyspoliklinikalla. Hänen on osattava reponointi- ja immobilisaatiomenetelmiä myös perioperatiivisessa hoitoympäristössä.

Kuntoutuksen koulutusohjelman suorittaneen on osattava kuntouttavan työotteen mukaan auttaa, tukea ja ohjata asiakasta kuntoutuksen eri toimialueille kuntoutuksen palvelujärjestelmässä, kuten asiakkaan kotiympäristö, kotihoidon työpaikat, päiväsairaalat, välimuotoisen asumisen työpaikat, toiminta- ja työkeskukset, työpajat, palvelukeskukset, kolmannen sektorin erilaiset työpaikat, terveyskeskusten vuodeosastot ja kuntoutumisyksiköt, kuntoutumislaitokset, kylpylät ja henkilökohtaisen avustajan tai ryhmäavustajan työpaikat tai vastaavat työpaikat

Lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen koulutusohjelman suorittaneen on osattava terveiden vastasyntyneiden hoito sairaaloissa ja kotona. Hänen on osattava työskennellä päivähoidossa päiväkotij- ja perhepäivähoidon toimintaympäristöissä sekä osallistua työryhmän jäsenenä varhaiskasvatukseen. Hänen on osattava työskennellä koululaisten iltapäivätoiminnassa ja koulunkäynnin avustamisessa Hänen on osattava kuntouttavan työotteen mukaan lasten ja nuorten sairaanhoito sairaaloissa ja kodeissa lähihoitajan vastuualueella. Lisäksi hänen on osattava nuorten hoito ja kasvatusta lähihoitajan vastuualueella.

Mielenterveys- ja päihdetyön koulutusohjelman suorittaneen on osattava kuntouttavan työotteen mukaan suunnitella, toteuttaa ja arvioida mielenterveyspotilaan hoitoprosessia mielenterveys- ja psykiatrisen hoidon erilaisissa toimintaympäristöissä moniammatillisessa yhteistyössä. Lisäksi hänen on osattava suunnitella, toteuttaa ja arvioida päihteiden ja huumeiden käyttäjien hoitoa yhdessä asiakkaan, perheen ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Hänen on osattava edistää mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden kuntoutumista moniammatillisessa työryhmässä.

Sairaanhoidon ja huolenpidon koulutusohjelman suorittaneen on osattava kuntouttavan työotteen mukaan suunnitella, toteuttaa ja arvioida asiakkaan/potilaan hoitoa terveyskeskuksissa ja sairaaloissa ja huolenpitoa kotipalvelussa, kotisairaanhoidossa, vanhainkodeissa ja palvelutaloissa. Hänen on osattava käsitellä lääkkeitä ja seurata niiden vaikutuksia sairaanhoidon ja kotihoidon toimintaympäristöissä. Lisäksi hänen on osattava valmistaa ruokaa ja huolehtia kodin puhtaanapidosta ja viihtyvyydestä kotihoidon toimintaympäristössä.

Suu- ja hammashoidon koulutusohjelman suorittaneen on osattava työskennellä suun terveydenhuollon palvelujärjestelmässä suun terveyden edistämiseksi, suun ja hampaiden perus- ja erikoishoidossa hammashoitoloissa

ja hammaslääkärin vastaanotolla.

Vammaistyön koulutusohjelman suorittaneen on osattava kuntouttavan työotteen mukaan vammaisten perushoito, kasvatus ja kuntoutus kotona, avohuollossa, laitoksissa ja vammaisjärjestöissä. Hänen on osattava vammaisten päivä- ja perhehoito.

Vanhustyön koulutusohjelman suorittaneen on osattava hoitaa, tukea ja auttaa vanhuksia kuntoutuksessa kuntouttavan työotteen mukaan kodissa, kotipalvelussa, laitoksissa ja järjestöissä sekä vanhusten asumispalveluyksiköissä.

Asiakaspalvelun ja tietohallinnan koulutusohjelman suorittaneen on osattava toimia sosiaali- ja terveysalan sihteerin työssä avohuollossa, laitoksissa ja järjestöissä. Lisäksi hänen on osattava kuntouttavan työotteen mukaan suunnitella, hoitaa ja arvioida potilaiden hoitoa vastaanotto- ja polikliinisessä hoitotyössä lähihoitajan vastuualueella.

Liite 2

OPETTAJAN TUNTILUONNOS 1

Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö 2ov (noin 56h)

Sisältö:

- Hyvinvointi vs. pahoinvointi, paritehtävät 2h, teoria 2h = **4h**
- Mitä ovat sosiaaliset ongelmat (yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntataso), teoriaa **2h**
- Syrjäytyminen, huono-osaisuus, työttömyys, päihdeongelmat, rikollisuus, väkivalta, perheväkivalta, teoriaa, CASE tutkivan oppimisen ja yhteistoiminnallisuuden avulla 6 h = **13h**
- Perheen hajoaminen, perheasiain neuvottelu, teoriaa **2h**
- Sosiaalihuollon toimintaperiaatteet, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, teoriaa ja draama-tehtävä 3h = **3h**
- Sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen, teoriaa 2h, CASEn jatkamista ryhmätyönä 1h = **3h**
- Sosiaalialan työmenetelmät ja erilaiset toimintaympäristöt, teoriaa 2h = **2h**
- Sosiaalityö, toimeentulotuki, vanhustyö, vammaistyö, päihdetyö, 5h teoriaa ja CASEn jatkamista palvelutarjottimella 7h = **12h**
- Suunnitelmallinen ja asiakaslähtöinen työskentely, moniammatillinen yhteistyö, verkostotyö, tiimityö ja laatutyöskentely, teoriaa ja harjoituksia 6h = **6h**
- Opintokäynnit = **6h**
- Kotitentti = **3h**

Liite 3

OPETTAJAN TUNTILUONNOS 2

Sosiaaliset ongelmat ja sosiaalipalvelutyö 2 ov (HH1) (56 tuntia)

Sisältö:

- Hyvinvointi vs. pahoinvointi
- Mitä ovat sosiaaliset ongelmat? (yksilötaso, yhteisötaso, yhteiskuntataso)
- Syrjäytyminen, huono-osaisuus, asunnottomuus, työttömyys, päihdeongelmat, rikollisuus
- Väkivalta, perheväkivalta
- Perheen hajoaminen, perheasiain neuvottelu
- Sosiaalihuollon toimintaperiaatteet, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista
- Sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen
- Sosiaalialan työn menetelmät ja erilaiset toimintaympäristöt, verkostotyö
- Sosiaalityö, toimeentulotuki + harjoitus, vanhustyö, vammaistyö, päihdetyö
- Suunnitelmallinen ja asiakaslähtöinen työskentely, moniammatillinen yhteistyö, tiimityö ja laatutyöskentely

Suoritustapa:

Luentotentti, kotitentti, opintokäynnit, ryhmätyöt ja aktiivinen osallistuminen

Arviointi: K5 – T1

Kirjallisuus: Luennot,

Kettunen, T. Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001 Monimuotoinen sosiaaliturva. WSOY, Helsinki.

Muu materiaali